

Oporezivanje potrošnje

Doc. dr Damir Šehović
Ekonomski fakultet Podgorica

Sadržaj predavanja

Pojam i karakteristike

- Porezi na potrošnju (promet) su osnovni predstavnici indirektnih poreza
- Predmet oporezivanja je stvarna potrošnja, za razliku od poreza na dohodak kojim se oporezuje potencijalna potrošnja
- Kod opšteg poreza na promet povod za oporezivanje je promet, objekt oporezivanja su proizvodi i usluge a poreski obveznici ga plaćaju državi prevaljujući ga na krajnje potrošače
- **Osnovne prednosti** opšteg poreza na promet su:
  1. Jeftinoća ubiranja (troškovi ubiranja niski);
  2. Izdašnost (finansijski učinak velik);
  3. Konstantnost (stabilan izvor prihoda);
  4. Ugodnost („plaćanje poreza pod anestezijom“).
- **Osnovni nedostaci** poreza na promet su:
  1. Regresivnost (nesocijalno djelovanje poreza koje se sastoji u tome da će lica sa nižim dohotkom, kupujući oporezovani proizvod, snositi procentualno viši porez na promet u odnosu na ona sa višim);
  2. Inflatorni potencijal.

3

Istorijat

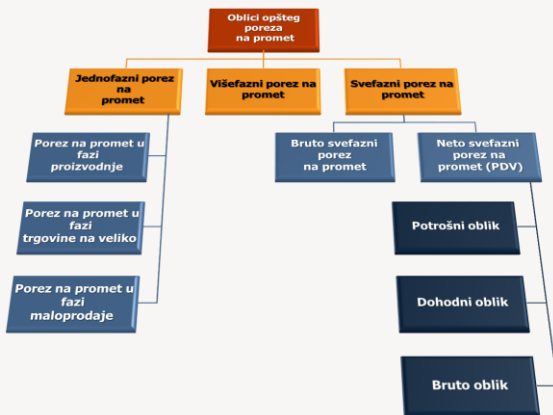
- Porez na promet se najprije javio kao pojedinačni (posebni) porez na promet čija je primjena bila ograničena na oporezivanje pojedinih predmeta u prometu (javljaju se **prije nove ere**)
- Opšti porez na promet se prvi put javlja u Španiji **1342. godine** pod nazivom alkabala
- Renesansu je doživio tokom I svjetskog rata, kada je bruto svefazni porez na promet prvi put uveden **1916. godine** u Njemačkoj, dok je neto svefazni porez na promet (PDV) uveden **1954. godine** u Francuskoj

4

Oblici poreza na promet 1

Opšti porezi na promet

Osim opšteg poreza, na promet pojedinih dobara plaćaju se i dodatni tzv. selektivni porezi na potrošnju, poput akciza

5

Oblici poreza na promet 2

- **Jednofazni porez na promet** je oblik kojim se oporezuje samo jedna faza prometa (u fazi proizvodnje, u fazi trgovine na veliko i u fazi trgovine na malo)
- **Višefazni porez na promet** je poreski oblik kojim se oporezivanje obavlja u više prometnih faza
- **Svefazni porez na promet** je oblik poreza na promet kojim su obuhvaćene sve faze prometa kroz koje prolazi oporezovani proizvod
- Bruto svefazni porez na promet je karakterističan po tome što se isti naplaćuje tako što se u svakoj fazi prometa novčana naknada koja se dobije prodajom proizvoda javlja kao poreska osnovica na koju se primjenjuje odgovarajuća poreska stopa
- U svakoj sljedećoj fazi se plaća porez na već plaćeni porez (porez na porez)
- Kumulativno dejstvo je osnovna karakteristika bruto svefaznog poreza na promet i ujedno i njegova najveća slabost

6

Oblici poreza na promet 3

- Neto svefazni porez na promet se naziva i porez na dodatu vrijednost (PDV) i predstavlja najrasprostranjeniji oblik poreza na promet u svijetu
- Osnovna karakteristika poreza na dodatu vrijednost se sastoji u tome što se istim ne opterećuje cjelokupni promet, već samo dodata vrijednost, pa je po tome i dobio ime
- Sa stanovišta poreskog tretmana nabavki osnovnih sredstava, moguće je razlikovati:
  - ✓ **Potrošni oblik:** Poreski obveznik koji je nabavio osnovno sredstvo u određenom periodu ima pravo da od PDV-a koji duguje odbije cjelokupan iznos poreza koji mu je isporučilac tog osnovnog sredstva obračunao na nabavnu cijenu (najčešće zastupljen u praksi);
  - ✓ **Dohodni oblik:** Pravo na odbitak poreza koji je obračunao isporučilac osnovnog sredstva u poreskom periodu ograničeno je samo na dio poreza koji odgovara amortizaciji;
  - ✓ **Proizvodni oblik:** Odbitak poreza obračunatog od strane isporučioaca osnovog sredstva uopšte nije dopušten.

7

Oblici poreza na promet 4

- Sa stanovišta načina utvrđivanja dodate vrijednosti, moguće je razlikovati PDV zasnovan na:

- ✓ **Direktnoj metodi** (rijetko se primjenjuje);
- ✓ **Indirektnoj metodi** - metodi fakture (najzastupljeniji u praksi): Odmah se izračunava poreska obaveza poreskog obveznika, a on je dužan da obračuna PDV na isporuku dobara i na pružanje svojih usluga u određenom poreskom periodu, a zatim ima pravo da od tog iznosa poreza odbije porez koji su mu u istom poreskom periodu snabdjevači iskazali u fakturama (prethodni porez).

- Indirektna metoda omogućava efikasno suzbijanje poreske evazije

Fakture koje su izdali obveznikovi snabdjevači u junu 2022. godine

Cijena bez poreza	1.000.000
PDV (18%)	180.000

Obračun PDV na isporuke dobara koje vrši poreski obveznik u junu 2022. godine

Cijena bez poreza	1.500.000
PDV koji se obračunava na isporuke (18%)	270.000
Porez obračunat od strane snabdjevača (prethodni porez)	180.000
Neto poreski dug	90.000

8

Oblici poreza na promet 5

Temeljno načelo kod utvrđivanja obaveze za plaćanje PDV-a od strane poreskog obveznika je: porez na obavljeni promet minus obračunati porez pri nabavci proizvoda ili usluge od poreskog obveznika, u istom obračunskom periodu

Osnovica oporezivanja pri primjeni PDV-a je razlika između inputa i outputa poreskog obveznika, odnosno razlika između iznosa koji je poreski obveznik utrošio za nabavku, i iznosa koji je ostvario pri prodaji oporezovanih proizvoda

9

Oblici poreza na promet 6

FAZA OPOREZIVANJ A	CIJENA PRIJE OPOREZIVANJ A	IZNOS POREZA (PORESKA STOPA 10%)	CIJENA POSLIJE OPOREZIVANJ A
Rudnik Prodaja Kupovina Porez	100 0	10 -0 10	110
Čeličana Prodaja Kupovina Porez	350 100	35 -10 25	385 110
Mašingradnja Prodaja Kupovina Porez	750 350	75 -35 40	825 385
Trgovina Prodaja Kupovina Porez	850 750	85 -75 10	935 825

Iz primjera se može uočiti da poreski obveznici pri podmirivanju svoje poreske obaveze odbiti porez koji je plaćen u prethodnoj fazi, odnosno iznos poreza koji im je prodavac zaračunao a koji je sadržan u cijeni proizvoda

Račun služi poreskom obvezniku da bi dokazao osnovanost zahtjeva da mu se od poreske obaveze odbije ranije plaćeni porez u prethodnoj fazi

Ukupni porez: 85
Prodajna cijena: 935

10

Oblici poreza na promet 7

Osnovne prednosti PDV-a se mogu iskazati na sljedeći način:

- Porez na dodatu vrijednost predstavlja **jaču zaštitu od poreske evazije**;
- Porez na dodatu vrijednost je **izdašniji** poreski oblik u odnosu na porez na promet u maloprodji iz razloga što prvi obuhvata širu poresku osnovicu i što omogućava ubiranje većih poreskih prihoda;
- Porez na dodatu vrijednost **obezbjeđuje veću neutralnost** u trgovačkim transakcijama jer isti, zbog oporezivanja više faza prometa proizvoda i usluga, ne trpi veliki broj stopa;
- Porez na dodatu vrijednost **eliminira dvostruko oporezivanje** prometa proizvoda i usluga.

Osnovni nedostaci PDV-a se mogu prikazati na sljedeći način:

- Zahtijeva **složen proces administriranja** jer je potrebno mnogo brige oko potrebne dokumentacije (računa);
- Uvođenje PDV-a može izazvati **povećanje inflacije**;
- **Teže se uvodi na višim nivoima vlasti** jer kod federalnih jedinica najčešće ne postoji spremnost da se ovaj izuzetno važan poreski oblik prepusti saveznoj državi.

11

Oblici poreza na promet 8

Primjena nulte stope

Kod primjene nulte stope, koja se primjenjuje pri izvozu, kao i pri oporezivanju prometa nekih proizvoda, imamo slučaj „pravog“ poreskog oslobođenja, budući da plaćanje PDV-a od 0% u zadnjoj fazi znači da je proizvod koji je tako oporezovan zapravo oslobođen

Izuzimanje od oporezivanja poslednje faze

U slučaju izuzimanja iz oporezivanja poslednje faze prometa, onda u konačnoj cijeni nije sadržan samo iznos poreza koji bi teretio dodatu vrijednost u toj fazi

12

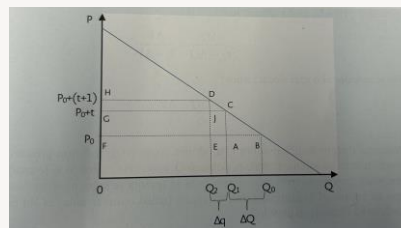
Fiskalni i ekonomski značaj

- Vremenom je fiskalni značaj poreza na potrošnju rastao, ne samo u apsolutnom nego i u relativnom smislu, povećanjem učešća ovih prihoda u ukupnim poreskim prihodima
- Zato prihodi države od poreza na potrošnju u Evropi danas iznose **1/3 poreskih prihoda**, ili **12% GDP-a**, i to prije svega kao rezultat rasta prihoda od PDV-a i umjerenog pada prihoda od akciza
- Porezi na potrošnju **moгу da utiču na bitne ekonomske odluke** kao što su pitanja potrošnje i štednje, kao i rada i dokolice
- Porezi na potrošnju imaju **regresivan karakter**, jer ih plaćaju u istom iznosu i siromašni koji veći dio dohotka troše, i bogati koji veliki dio dohotka štede, zbog čega su u suštini **nepravedni**

13

Optimalno oporezivanje potrošnje 1

- Centralno pitanje optimalnog oporezivanja potrošnje je minimizirati ukupan višak poreskog tereta za dati nivo poreskih prihoda
- Prema **Remzijevom pravilu**, optimalno oporezivanje potrošnje dobara trebalo bi da se vrši po stopama koje su obrnuto srazmjerne cjenovnim elastičnostima tražnje, budući da se tako višak poreskog tereta smanjuje, ali se to negativno odražava na pravičnost

14

Optimalno oporezivanje potrošnje 2

- **Pravilo inverzne elastičnosti** (reinterpretirana varijanta Remzijevo pravila) sugerirše da bi trebalo oštrije oporezovati dobra čija je cjenovna elastičnost tražnje manja, poput hljeba (takve poreske stope bi se smatrale nepravičnim odnosno regresivnim)
- **Korlet-Hejgovo pravilo** ukazuje da efikasno oporezivanje zahtijeva da se proizvod koji je komplementaran dokolici oporezuje po relativno visokoj poreskoj stopi
- Ipak, uprkos činjenici što oba pravila pružaju važne teorijske uvide u problematiku optimalnog oporezivanja dobara, njihova primjena bi imala brojne praktične probleme uzrokovane postojanju otpora plaćanju zbog izostanka pravičnosti i visokih troškova primjene

15

Oporezivanje potrošnje u Evropi 1

- Sve evropske zemlje danas primjenjuju opšti porez na potrošnju u formi poreza na dodatu vrijednost i selektivne poreze na potrošnju u vidu akciza
- Harmonizacija PDV-a je najvažniji segment poreske harmonizacije u EU
- Postupak harmonizacije opšteg poreza na promet je vršen na način što je PDV ugrađen u poreske sisteme država članica, zatim je izvršeno usklađivanje poreske osnovice u državama, da bi se na kraju aktivnosti usmjerile u pravcu izjednačavanja broja i visine poreskih stopa
- Harmonizacija poreza na promet se odvijala u dvije faze
- Prva faza započeta 1967. godine usvajanjem prve i druge direktive
- **Prva direktiva** je imala za cilj uvođenje PDV-a umjesto dotadašnjih sistema poreza na promet
- **Druga direktiva** ima za cilj da izvrši detaljan opis ključnih elemenata zajedničkog sistema PDV-a
- **Šesta direktiva**, usvojena 1978. godine, obezbijedila je da se usklade svi najvažniji elementi PDV-a: poreski obveznik, objekat oporezivanja, poreska osnovica, poreska oslobođenja, pravo na poreski odbitak i slično

16

Oporezivanje potrošnje u Evropi 2

- Kao rezultat harmonizacije, nastao je tzv. evropski model PDV-a koji se primjenjuje u svim evropskim državama, i koji ima nekoliko bitnih karakteristika:
  1. Širok obuhvat;
  2. Princip odredišta;
  3. Limitiranje poreske stope;
  4. Indirektni (kreditni) metod obračuna;
  5. Potrošni tip;
  6. Sistem razmjene informacija o PDV-u između država članica.
- Iako je harmonizacija PDV-a na nivou EU uticala na konvergenciju poreskih stopa, varijacije poreskih stopa su i dalje značajne, tako da se opšta stopa PDV-a kreće od 17% u Luksemburgu do 27% u Mađarskoj, dok se snižena stopa kreće od jednocifrenih do dvocifrenih

17

Akcize

- **Akcize** kao selektivni, odnosno pojedinačni (posebni) porezi na potrošnju, odnosno na promet, predstavljaju poreske oblike kojima se oporezuje promet samo jednog ili nekolicine istovrsnih proizvoda
- Riječ je o porezima koji se plaćaju pri prometu robe, a kao osnovica im služi njena cijena
- Najčešći predmet oporezivanja predstavljaju proizvodi čija potrošnja garantuje izdašnost poreskih prihoda, poput duvana i duvanskih prerađevina, alkoholnih pića i naftnih derivata
- Uvođenje akciza može imati tri cilja:
  1. **Fiskalni** – radi obezbjeđivanja dodatnih prihoda za državu;
  2. **Regulatorni** – radi destimulisanja pretjerane potrošnje štetnih proizvoda;
  3. **Redistributivni** – radi preraspodjele prihoda oporezivanjem luksuznih dobara.
- U cilju stvaranja nesmetanih uslova za funkcionisanje unutrašnjeg tržišta, izvršena je i **harmonizacija akciza** na određene proizvode, i to tek dvije decenije od početka harmonizacije PDV-a, usvajanjem Sistemske direktive (92/12/EEZ), koja predstavlja temelj harmonizacije akciza u EU, propisuje opšta pravila za sve vrste akciza - na duvan, na alkohol i alkoholna pića, kao i mineralna ulja (energenti)
- Usvojenim direktivama na jedinstven način su uređena pitanja predmeta oporezivanja, teritorije primjene, obaveze plaćanja akciza, strukture i minimalne stope akcize, vrste oslobođanja i sl.

18

PDV i akcize u Crnoj Gori 1

Opšti porez na potrošnju se u Crnoj Gori naplaćuje u formi poreza na dodatu vrijednost

PREDMET OPOREZIVANJA

Predmet oporezivanja PDV-a je:

1. Promet proizvoda i promet usluga koje poreski obveznik u okviru obavljanja svoje djelatnosti vrši uz naknadu;
2. Uvoz proizvoda u Crnu Goru.

Promet proizvoda predstavlja prenos prava raspolaganja pokretnim, odnosno nepokretnim stvarima

PORESKI DUŽNIK

Poreski dužnik PDV-a je poreski obveznik koji izvrši promet proizvoda, odnosno usluga, na koji se obračunava i plaća PDV, ili poreski zastupnik koga imenuje poreski obveznik

19

PDV i akcize u Crnoj Gori 2

PORESKI OBVEZNIK

Poreski obveznik je svako lice koje na bilo kojem mjestu samostalno obavlja bilo koju poslovnu djelatnost, bez obzira na namjenu ili ishod te djelatnosti

MJESTO OPOREZIVANJA

PDV se obračunava i plaća prema mjestu gdje je obavljen promet proizvoda, odnosno usluga

NASTANAK OBAVEZE OBRAČUNAVANJA PDV-a

PDV se obračunava u trenutku isporuke proizvoda, odnosno u trenutku izvršenja usluge

PORESKA OSNOVICA

Osnovica PDV-a je sve što predstavlja plaćanje (u novcu, u stvarima ili uslugama), koje je poreski obveznik primio ili će primiti od kupca, naručioca ili trećeg lica za izvršeni promet proizvoda, odnosno usluga, uključujući subvencije koje su neposredno povezane sa cijenom takvog prometa

20

PDV i akcize u Crnoj Gori 3

PORESKE STOPE

Opšta (standardna) stopa PDV-a u Crnoj Gori iznosi **21%**, dok snižena stope iznosi **7%**

Opšta stopa se primjenjuje na promet svih roba i usluga, i uvoza, osim na promet proizvoda, usluga i uvoza proizvoda za koje je propisano da se PDV plaća po sniženoj, odnosno nultoj stopi

Snižena stopa se primjenjuje na bazična dobra, kao što su: osnovni proizvodi za ljudsku ishranu (mlijeko, hljeb, mast, ulje i šećer); lijekovi, uključujući i lijekove za upotrebu u veterini, osim lijekova koji se izdaju na teret Fonda za zdravstveno osiguranje; udžbenici i nastavna sredstva; knjige, monografske i serijske publikacije; usluge smještaja u hotelima, motelima, turističkim naseljima, pansionima, kampovima i vilama; voda za piće, osim flaširane; dnevna i periodična štampa, osim štampe koja u cjelini ili većim dijelom uključuje reklamne sadržaje; usluge javnog prevoza putnika i njihovog ličnog prtljaga i drugo...

Nulta stopa PDV-a se plaća na: proizvode koje iz Crne Gore izvozi prodavac, odnosno proizvode koje za njegov račun izvozi drugo lice; promet usluga koje su neposredno povezane sa izvozom; proizvode koje iz Crne Gore izvozi kupac, odnosno drugo lice za njegov račun koje nema sjedište u Crnoj Gori; proizvode i usluge koji se koriste u vezi sa međunarodnim vazдушnim i pomorskim saobraćajem; proizvode i usluge namijenjene za službene potrebe diplomatskih i konzularnih predstavništava, kao i službene potrebe međunarodnih organizacija, ako je to predviđeno međunarodnim ugovorom, lične potrebe stranog osoblja, diplomatskih i konzularnih predstavništava, uključujući i članove njihovih porodica; promet osnovnih proizvoda za ljudsku ishranu (hljeb, brašno i ulje od suncokreta), i drugo...

21

PDV i akcize u Crnoj Gori 4

OSLOBOĐENJA OD PLAĆANJA PDV-a

- Plaćanja PDV su oslobođene:
  1. Usluge od javnog interesa (javne poštanske usluge; zdravstvene usluge, usluge socijalnog osiguranja usluge predškolskog vaspitanja, obrazovanja i osposobljavanja djece, omladine i odraslih, vjerske usluge, usluge koje obavljaju nevladine organizacije);
  2. Ostale usluge (usluge osiguranja i reosiguranja; promet nepokretnosti; usluge davanja u zakup ili podzakup kuća za stanovanje, stanova, odnosno stambenih prostora za stalno stanovanje duže od 60 dana; bankarske i finansijske usluge; usluge igara na sreću...)
  3. Neke kategorije uvezenih proizvoda, kao i onih koji se privremeno uvoze.

PORESKI PERIOD

Poreski period je vremenski period za koji poreski obveznik obračunava i plaća PDV

Poreski period je period od prvog do zadnjeg dana u mjesecu

22

PDV i akcize u Crnoj Gori 5

OBRAČUNAVANJE PDV-a

Poreski obveznik obračunava PDV na osnovu iznosa koje zaračunava na oporezivi promet iz izdatih računa za isporučene proizvode, odnosno izvršene usluge u poreskom periodu

PODNOŠENJE PRIJAVE I PLAĆANJE POREZA

Poreski obveznik je dužan poresku obavezu iskazati u mjesečnoj prijavi za obračun PDV, koju podnosi elektronskim putem nadležnom poreskom organu do 15.-og u mjesecu za prethodni mjesec, kada se i plaća poreska obaveza

PDV kod uvoza se plaća istovremeno kada se plaća i carina

POVRAĆAJ PDV-a

Indirektan metod obračuna PDV-a podrazumijeva da se poreska obaveza računa tako što se od izlaznog PDV-a odbije ulazni PDV, sadržan u nabavnoj cijeni inputa

Poreskom obvezniku kome je izlazni PDV manji od ulaznog PDV-a, isti se vraća u roku od 60 dana od dana podnošenja prijave za obračun PDV-a

Poreskom obvezniku - pretežnom izvozniku, čiji prihodi iz inostranstva čine više od 51% njegovih ukupnih prihoda i poreskom obvezniku koji u više od tri uzastopna poreska perioda iskazuje "višak" PDV, razlika PDV se vraća u roku od 30 dana od dana podnošenja prijave za obračun PDV

Ako je poreskom obvezniku istekao rok za plaćanje drugih poreza, "višak" PDV mu se umanjuje za iznos poreskog duga

23

PDV i akcize u Crnoj Gori 6

POSEBNI POSTUPCI OPOREZIVANJA

Zakonom su predviđene posebne šeme za utvrđivanje PDV-a, za:

1. Male preduzetnike;
2. Poljoprivrednike;
3. Putničke agencije;
4. Posrednike u prodaji upotrebljivanih proizvoda, umjetničkih predmeta, kolekcija i antikviteta.

Mali preduzetnici, koji za poslednjih 12 mjeseci ostvare promet proizvoda, odnosno usluga u vrijednosti koja ne prelazi, odnosno nije vjerovatno da će preći iznos od 30.000 €, nijesu poreski obveznici

Poljoprivrednici (koji nijesu obveznici PDV) imaju pravo na paušalnu naknadu u visini od 5% prodajne cijene svojih proizvoda (za ovaj iznos priznaje se poreski kredit poreskom obvezniku koji je izvršio nabavku poljoprivrednih proizvoda).

Putničke agencije i organizatori putovanja koji rade u svoje ime, a tom prilikom koriste proizvode i usluge drugih poreskih obveznika, mogu se opredijeliti da PDV obračunaju po posebnoj šemi

Posrednici koji prodaju ili kupuju upotrebljavane proizvode, umjetničke predmete i antikvitete mogu obračunavati PDV po posebnoj šemi

24

PDV i akcize u Crnoj Gori 7

Akcizni sistem u Crnoj Gori je uređen Zakonom o akcizama

Akciza se plaća na akcizne proizvode proizvedene na području Crne Gore i akcizne proizvode koji se uvoze u Crnu Goru

PREDMET

Akcize se plaćaju na promet (domaću proizvodnju i uvoz) sljedećih proizvoda:

1. Alkohola i alkoholnih pića;
2. Duvanskih proizvoda uključujući i bezdimne duvanski proizvod;
3. Mineralnih ulja, njihovih derivata i supstituta i uglja;
4. Gazirane vode;
5. Tečnosti za punjenje elektronskih cigareta;
6. Proizvoda od plastike za jednokratnu upotrebu.

25

PDV i akcize u Crnoj Gori 8

OBVEZNIK

Obveznik akcize je proizvođač, odnosno uvoznik akciznih proizvoda

NASTANAK OBAVEZE PLAĆANJA

Obaveza obračunavanja akcize nastaje u momentu stavljanja akciznih proizvoda u slobodan promet, dok kod uvoza akciznih proizvoda obaveza plaćanja akcize nastaje u momentu plaćanja uvoznih dažbina

OBRAČUNAVANJE I PLAĆANJE

Akcizni obveznik za domaće proizvode sam obračunava akcizu, mjesečno, podnošenjem poreske prijave do 15-og u mjesecu za prethodni mjesec, i u istom roku plaća akciznu obavezu

Obaveza plaćanja akcize kod uvoza akciznih proizvoda (osim za cigarete), nastaje u momentu plaćanja carine

26

PDV i akcize u Crnoj Gori 9

OBILJEŽAVANJE AKCIZNIH PROIZVODA

Proizvođač, odnosno uvoznik dužan je da prije stavljanja u upotrebu, odnosno u slobodan promet duvanske proizvode i alkoholna pića, osim piva i mirnog vina, obilježi kontrolnom akciznom markicom

Duvanski proizvodi i alkoholna pića, koji se izvoze, a za koje ino dobavljač nije dostavio akcizne markice, obilježavaju se posebnom izvoznom markicom

Duvanski proizvodi i flaširana alkoholna pića koji se prodaju u slobodnim carinskim prodavnicama moraju biti obilježeni posebnom markicom

Poreska uprava, na zahtjev uvoznika odnosno proizvođača duvanskih proizvoda i alkoholnih pića, vrši izdavanje akciznih markica

Troškove štampanja akciznih markica snosi podnosilac zahtjeva

27

Hvala na pažnji!

damirsehovic@yahoo.com